

ТЎҒРИДАН-ТЎҒРИ ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ОМИЛИ

Диёра Тошматова

Бизнес Ва Тадбиркорлик Олий Мактаби Тингловчиси

Мамлакатимизнинг инвестициявий жозибadorлигини янада ошириш ва қимматли қoғозлар бозорини жадал ривожлантириш. Мамлакатимизда 250 миллиард долларлик инвестицияларни ўзлаштириш, жумладан 110 миллиард доллар хорижий инвестициялар ва 30 миллиард доллар давлат-хусусий шериклик доирасидаги инвестицияларни жалб қилиш.

Шунингдек, Эркин муомаладаги қимматли қoғозлар савдолари ҳажмини 8 миллиард долларга етказиш. Умумий қиймати 150 миллиард долларлик 500 дан зиёд стратегик аҳамиятига эга бўлган технологик ва инфратузилмавий лойиҳаларни амалга ошириш.

Ҳудудларнинг инвестицион рейтингини юритиш, ҳар бир ҳудуднинг имкониятларидан келиб чиқиб, унинг инвесторлар учун жозибadorлигини янада ошириш. Пай ва венчур жамғармалар фаолиятини йўлга қўйиш орқали портфель инвестициялар ҳажмини 2 баробарга ошириш. 40 та давлат иштирокидаги корхоналар акцияларини «Халқ IPO»сига чиқариш, аҳолини IPOда қатнашишини рағбатлантириш механизмларини жорий қилиш. Чет эллик номинал сақловчилар ҳамда кастодиан банкларнинг маҳаллий капитал бозорида қатнашиши учун инфратузилмани яратиш белгиланди. («Ўзбекистон - 2030» стратегияси тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги ПФ-158-сон Фармони).

Макроиқтисодий ўсишнинг асосий омилларидан бири миллий иқтисодиётда инвестицияларнинг самарали жойлаштирилишидир. Инвестицияларнинг юқори самара келтириши кенгайтирилган такрор ишлаб чиқаришни амалга оширувчи асосий омил ҳисобланади. Иқтисодий тараққиёт жараёнида тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни аҳамиятини алоҳида таъкидлаб ўтиш зарур.

Иқтисодий тараққиётнинг жадаллаштирилиши миллий иқтисодиётга юқори самара келтирадиган тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг жорий қилинишига чамбарчас боғлиқ.

Ривожланаётган ва ривожланаётган бозор иқтисодиётларининг сўнгги йигирма йил ичида тўғридан-тўғри инвестиция оқимидаги иштироки кучайиши олиб келди, ҳамда мамлакатда ишлаб чиқаришни тараққиётга таъсири бўлди. (Reinhart & Reinhart, 2008; Forbes & Warnock, 2012; Fratzscher, 2012).

Бундан ташқари хорижликлар маҳаллий активлар учун мукофот тўлашлари мумкинлигини таъкидлайдилар, бу ҳолда жалб қилинаётган мамлакат учун иқтисодиёт тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар оқими имконият бўлса ҳам узок муддатли капитал ўсишидан фойда кўради. (Razin & Sadka (2007)).

Бундан ташқари, мамлакатлар тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти томонидан кўмаклаштирилган, қўллаб-қувватланадиган ва хабардор қилинган минтақавий сабъ-ҳаракатлар сиёсатчиларни жалб қилади. Ҳар бир минтақа тенгдошлари сифатида инвестиция сиёсати ислохотларининг ташвишлари, муаммолари ва имкониятларини баҳам кўриш учун. Улар кўпроқ, яхшироқ, ва минтақага ва уни ташкил этувчи давлатларга хавфсиз тўғридан-тўғри инвестициялар ва минтакалараро ҳамкорлик қандай бўлиши мумкин минтақа сифатида ва улар олдида турган муаммоларни ҳал қилиш учун қўшимча имкониятларни очишга имкон беради алоҳида мамлакатлар.

Ўзбекистон иқтисодиётига тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ва сармояларни жалб қилиш ва шу ўринда халқаро молия институтлари билан бевосита алоқада бўлиш, ҳозирда иқтисодиётни барқарорлаштиришдаги, республиканинг индустриал соҳасини янада ривожлантириш ва тараққий этган давлатлар қаторида жой эгаллашининг долзарб йўналишидир.

Шунингдек, Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар жалб этилишини рағбатлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида фармонига мувофиқ, республикада иқтисодиётнинг етакчи тармоқлари ва соҳаларида хорижий инвестициялар иштирокида 4,2 мингтадан кўпроқ корхона ташкил қилинди ва муваффақиятли фаолият юритмоқда. Ҳар йили 3,0 миллиарддан кўпроқ асосан тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ўзлаштирилмоқда, мамлакат иқтисодиётига киритилаётган инвестиция умумий ҳажмининг 26,6 фоиздан кўпроғи уларнинг ҳиссасига тўғри келади. Бу эса хорижий инвесторларнинг республика иқтисодиёти барқарорлиги ва пишиқ-

пухталигига, уни ривожлантириш истикболларига қизиқиши ҳамда ишончи ортиб бораётганлигидан яққол далолат беради. (Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар жалб этилишини рағбатлантиришга оид қўшимча чоратadbирлар тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони, 10.04.2012 йилдаги ПФ-4434-сон.)

Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар капитални жойлаштириш шакли бўлиб, инвесторни қимматли қоғозларга ёки мулкка бўлган бевосита ҳуқуқидан далолат беради. Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар, капитал қўювчи давлат ёки унинг хўжалик юритувчи субъектлари томонидан инвестицияларни капитал қабул қилувчи давлат иқтисодиётига жойлаштиришини англатади. Дарҳақиқат, инвестициялар замонавий техника ва технологиялар билан қуролланиш, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишнинг илғор усуллари жорий этиш, фан-техника ютуқларини ҳамда инсон капитали имкониятларини тиклашнинг асосий воситаси ҳисобланади. Инвестиция жалб этиш натижасида янги корхоналар бунёд этилади, мавжудларини техник ва технологик жиҳатдан қайта қуради, рақобатдош товарлар ишлаб чиқаради, бу ўз навбатида янги иш ўринларини вужудга келишини таъминлайди.

Инвестицияларни ўзлаштириш. Жорий йилнинг якунига кўра, 6,2 млрд доллар хорижий инвестиция ўзлаштирилиб, прогнозга нисбатан 117% га бажарилди.

Хусусан: тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ва кредитлар 5 млрд доллар ёки прогнозга нисбатан 121,6% ;

– халқаро молия институтлари ва хорижий ҳукумат молия ташкилотлари маблағлари 1,2 млрд доллар ёки прогнозга нисбатан 100%.

Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар бўйича тармоқ корхоналари томонидан 2 млрд доллар (119,4%) ҳамда ҳудудий лойиҳалар томонидан 2,9 млрд доллар (123,1%) ўзлаштирилди.

Тармоқлар бўйича кимё саноати (4,5 баробар), нефт ва газ (3,6 баробар) ва тўқимачилик (111%) соҳаларида ўтган йилнинг мос даврига нисбатан юқори ўсиш суръатлари кузатилган бўлса, ҳудудлар бўйича асосий ўсиш Жиззах (134%), Навоий (136%) ва Хоразм (101%) вилоятлари ҳиссасига тўғри

келмоқда. 2021 йилда қиймати 6,5 млрд долларлик 226 та лойиҳа ишга туширилиши ва 34 мингдан ортиқ ишчи ўрни яратилиши белгиланган.

Хулоса ўринда шуна таъкидлаш жойизки, миллий иқтисодиётнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилиш, ва шу орқали улардан самарали фойдаланиш ҳолати ички бозор ҳамда экспортнинг ҳажми, табиий ва минерал ресурслар, малакали ишчи кучи мавжудлиги, бозор ислохотларини амалга ошириш суръатлари, иқтисодий барқарорлик таъминлашга эришилади.

